

Nr 36.

Av herr **Boman m. fl.**, om utvidgning av de i lagarna om kommunalstyrelse på landet och kommunalstyrelse i stad förekommande jävsbestämmelserna.

Som bekant innehålla våra kommunallagar jävsbestämmelser endast i mycket begränsad omfattning. Blott vid val av revisorer samt vid avgörande av frågor om ansvarsfrihet äro ledamöterna av stads- och kommunalfullmäktige förhindrade att deltaga i beslutet. Däremot innehålla kommunallagarna ingen föreskrift därom, att en enskild ledamot, som kan vänta nytta eller skada av visst ärendes avgörande i ena eller andra riktningen, måste avhålla sig från deltagande i behandlingen av ärendet eller i vart fall från omröstningen. Uppenbarligen har man vid kommunallagarnas tillkomst icke ansett sig behöva räkna med ett behov av längre gående restriktiva bestämmelser än de nu gällande. Man förutsatte sannolikt, att de eventuellt uppkommande fallen av intressekomplikationer skulle lösas genom ledamöternas frivilliga avstående av dem tillkommande rösträtt. Självfallet ville man icke i onödan inskränka den handlingsfrihet, som tillerkänts de kommunala förtroendemännen.

Förhållandena hava emellertid på detta område utvecklats sig något annorlunda, än man möjligen haft skäl att räkna med. Vår tid är organisationens och sammanslutningens. Grupper av röstberättigade medborgare sluta sig samman för att arbeta för gemensamma mål. I den mån deras organisationer nå därför erforderlig styrka, sträva de, naturligt nog, att i bl. a. de kommunala fullmäktigekårerna insätta sina mera framskjutna medlemmar. Allt efter som de kommunalanställdas sammanslutningar vinna i styrka, återfinnas deras representanter också bland de i kommunens angelägenheter beslutande förtroendemännen. Något hinder för dessa anställda att deltaga i omröstningen till och med rörande dem personligen gällande avlönings- och övriga anställningsförhållanden finnes som sagt icke. I detta avseende intaga dessa fullmäktigeledamöter visserligen icke någon särställning i förhållande t. ex. till personer, som sälja eller köpa mark av eller eljest inleda affärer med kommunen eller som t. ex. tillhöra ledningen av ett järnvägsföretag, för vilket staden avses teckna borgen, eller tidningsföretag, i vilkas tidningar stadens annonsering tänkes ske. Men det ligger i sakens natur, att "ströfallen" tilldraga sig mindre uppmärksamhet och i det hela äro att betrakta såsom av mindre vikt än de fall, som röra representanter med om ej huvuduppgift så dock en viktig uppgift att befördra en kårs intressen.

Frågan har också uppmärksammats här och var. Man har i åtskilliga städer i arbetsordningarna för stadsfullmäktige intagna bestämmelser om jäv av vidare innebörd än kommunallagens och således också av tivelaktig laglighet.

För städernas del har detta problem motionsvis ägnats uppmärksamhet i ett par städer under fjolåret. I en i pressen livligt diskuterad motion i Göteborg, väckt i augusti förra året, framhölls det, att vid senaste stadsfullmäktigeval i staden funnits 146,000 röstberättigade, av vilka knappt 7,000, eller mindre än 5 %, varit kommunalanställda. Men denna grupp, som i löne- och anställningsfrågor gentemot staden hava ett särintresse, har i stadsfullmäktige en representation av 30 %. Motionen föreslog ett tillägg till stadsfullmäktiges arbetsordning av innebörd, att vid beslut inom fullmäktige i frågor som avse avlöningar eller arbetsförhållanden för hos staden anställda, icke må deltaga sådana fullmäktiges ledamöter, vilka själva åtnjuta lön eller avlöning från staden eller vilka av organisationer bland stadsanställda äro utsedda att direkt tillvarataga deras intressen. I Hälsingborg väckte tvenne stadsfullmäktige den 19 september i fjol en motion med samma syfte. Det påpekas i ingressen till denna, att vid junisammanträdet med fullmäktige frågan om kommunala dyrtidstillägg åt stadens befattningshavare och pensionärer för sista hälften av år 1933 skulle utgå efter fast eller rörligt indextal avgjorts med 23 röster mot 21. Bland de i majoritetsbeslutet deltagande vore ett stort antal ledamöter, som på grund av sin anställning voro direkt intresserade i denna lönefråga. Det inflytande, de stadsanställda vetat förskaffa sig i stadens angelägenheter, vore enligt motionärernas mening påfallande stort och det måste anses för rättskänslan stötande, att stadens befattningshavare skola på sätt som sker kunna föreskriva kommunen sina villkor i löne- och kårfrågor. Ett uppdrag att såsom stadsfullmäktig föra samhällets talan får icke komma i konflikt med vederbörandes enskilda intressen. I saknad av nödiga jävsbestämmelser i kommunallagarna borde stadsfullmäktige besluta att rikta en framställning till Kungl. Maj:t att taga den föreliggande frågan i övervägande. Ingendera motionen har ännu behandlats inom respektive stadsfullmäktige.

Den fråga, som här vidrörts, innesluter åtskilliga problem. Det har redan framhållits, att fullmäktiges beslutanderätt icke bör beskäras mer än som måste ur det allmännas intresse anses oundvikligen nödvändigt. Undertecknade motionärer äro emellertid för sin del av den bestämda övertygelsen, att ovan påtalade förhållanden väl motivera vissa utvidgningar av nu förekommande jävsbestämmelser i kommunallagarna. Det ligger emellertid i sakens natur, att det icke ställer sig så vidare lätt att avgöra, när den enskilde fullmäktigeledamoten kan hava sådant personligt intresse av en frågas avgörande, att han bör berövas den honom eljest tillkommande rösträtten. Givetvis får man därvid icke gå för långt. I mycket vidsträckt betydelse kan ju en fullmäktig

anses "hava nytta eller skada" av utgången även i ett ärende berörande t. ex. ett stadsplane- eller kommunikationsförslag. Men så långt som till dessa fall kunna jävsbestämmelserna uppenbarligen ej sträckas. Åtskilliga gränsfall torde uppstå. Man torde böra begränsa sig till fall av den art, att en verklig intressekonflikt kan väntas föreligga, där även en eljest samvetsgrann person kan befaras frestad att låta egna intressen gå före kommunens.

Beträffande jävsbestämmelser för de av fullmäktige tillsatta förvaltningsnämnderna saknas i regel bestämmelser i kommunallagarna. I den mån sådana influtit i drätselkamarreglementena, och så har mångenstädes skett, äro de prövade av vederbörande länsstyrelse. Vanligen äro där förekommande föreskrifter om jäv sammanfallande med bestämmelser om domarjäv. Med nuvarande kommunallagar är det möjligt för de beslutande korporationerna att reglementsvägen för t. ex. en affärsverksstyrelse fastställa jävsbestämmelser av betydligt längre gående innehåll än de för stadsfullmäktige i lagstiftningen bestämda. Fastställas nya jävsbestämmelser för fullmäktigeinstitutionerna i kommunallagen, skulle fullmäktige visserligen kunna men icke vara skyldiga att för sin del stipulera lika långt gående föreskrifter för ledamöter i av dem tillsatta förvaltningsnämnder. När det åter gäller kommunala nämnder, som till följd av stadganden i allmän författning handlägga till dem överlämnade förvaltningsuppgifter, äro jävsbestämmelser i dylik författning icke ett okänt begrepp.

I fråga om sjukhusdirektioner finnes sålunda en föreskrift om jäv. Ej må någon deltaga i direktionens överläggning eller beslut rörande avtal mellan honom och direktionen eller i fråga om avtal mellan direktionen och tredje man i fall, då han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot lasarettets, heter det i sjukhusstadgans § 11. Där återfinnas också vissa jävsbestämmelser vid beslut i tjänstetillsättningsfrågor. Vissa prejudikat visa, att för förvaltningsnämnder av ifrågavarande slag jäv ansetts föreligga även utan författningsbestämmelser. Så hava ledamöter av en byggnadsnämnd förklarats jäviga att deltaga i beslut om byggnadslov för en sparbank, av vars styrelse de voro ledamöter (Regeringsrättens årsbok 1915 referat 98). Som synes äro förhållandena skiftande, då det gäller de verkställande myndigheterna. Även här kunna dock samma synpunkter med fog göras gällande och som ovan visats har modern lagstiftning också tagit en viss hänsyn till behovet av en utvidgning i jävsbestämmelserna.

Då ett behov av längre gående jävsbestämmelser i kommunallagarna otvivelaktigt föreligger, men frågan om deras avfattning synes kräva en ingående utredning, tillåta vi oss föreslå,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utvidgning av de i lagarna om kommunalstyrelse på landet

och om kommunalstyrelse i stad förekommande jävsbestäm-
melser i den riktning, som i motionen antytts.

Stockholm den 17 januari 1934.

Gustaf Boman.

Axel Nylander.

Erik Anderson.

C. A. Carlsson.

Gustaf Velandar.

J. A. Larsson.